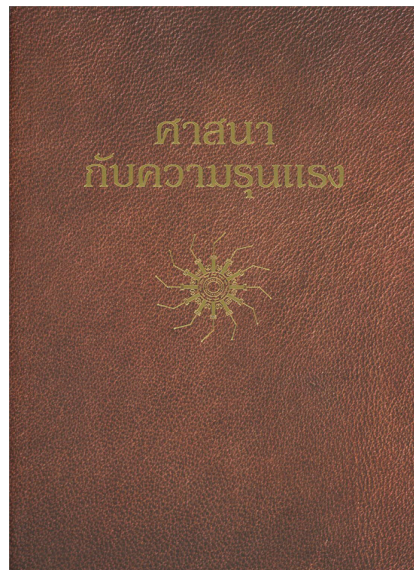

บทความแนะนำ / ปรัชญาหนังสือ ศาสนากับความรุนแรง

Book Review : Religion and Violation

สุริยะ หาญพิชัย¹

Suriya Hanpichai²

ชื่อหนังสือ	ศาสนา กับความรุนแรง
ผู้เขียน	ปรีดี หงษ์สดัน และ อัมพร หมาดเด็น
พิมพ์ครั้งที่	1 (เมษายน 2562)
จำนวน	464 หน้า ปกอ่อน
สำนักพิมพ์	Illuminations Edition
ISBN	9786168215029

บทนำ

หนังสือ ศาสนากับความรุนแรง บรรณาธิการโดย ปรีดี หงษ์สดัน และ อัมพร หมาดเด็น แห่ง PATANI FORUM เป็นหนังสือที่รวบรวมบทวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับความรุนแรงของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้ ได้แก่ อินเดีย ศรีลังกา พม่า ไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ศึกษาจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งในศตวรรษที่ 21 จากการผูกขาดศาสนา การอยู่ร่วมกัน และความล้มเหลวของสังคมพหุวัฒนธรรม นำเสนอกรณีศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับมิติทางการเมือง การใช้ศาสนา

¹ อาจารย์ ดร. สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

² Dr., Public Administration Department, Faculty of Humanities and Social Science, Thepsatri Rajabhat University

ในการสร้างความมั่นคงทางการเมือง อุดมการณ์พุทธศาสนา-ชาตินิยมที่ส่งผลต่อชาวมุสลิมโรฮิงญา กล่าวถึงการปฏิบัติอันดีนี้เสียและปัญหาว่าด้วยกฎหมายอิสลาม ชาวมุสลิมและปฏิบัติการสันติวิธีและการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาเถรวาทและรัฐในประเทศไทยกับพม่า รวมถึงกระแสการหวาดกลัวอิสลามในประเทศไทยและข้อถกเถียงเรื่องพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ ผ่านงานเขียนของนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขาวิชาที่วิเคราะห์สังเคราะห์ความรู้มานำเสนอให้ผู้อ่านทำความเข้าใจได้โดยง่าย

สาระสำคัญของหนังสือ

หนังสือ ศาสนากับความรุนแรง เป็นหนังสือที่รวบรวมบทวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับความรุนแรง มีเนื้อหาของหนังสือประกอบด้วย 3 ส่วน 11 บทความ คือ บทนำ ส่วนที่ 1 ประวัติศาสตร์/ศาสนา/ความรุนแรง : เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนที่ 2 ประวัติศาสตร์/ศาสนา/ความรุนแรง: เอเชียใต้ ส่วนที่ 3 ประวัติศาสตร์/ศาสนา/ความรุนแรง : บำนาญ มีเนื้อหาสาระสำคัญดังนี้

บทนำ

บทที่ 1 ศีลธรรมแห่งการปฏิเสธ เขียนโดย อรุณ อับปาคุริย์ แปลโดย ทศพล ศรีพุ่ม อธิบายว่า ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์ การสงคราม ความรุนแรง และการออกบวช ที่ลึกซึ้งและยังไม่เป็นที่เข้าใจอย่างชัดเจนนักในประวัติศาสตร์อินเดีย ความสัมพันธ์นี้ มีรากฐานยาวนานมาตั้งแต่ในระบอบทศกัณฐ์แบบอินเดียโบราณ ซึ่งสร้างพันธะผูกพันภายในจิตวิญญาณระหว่างนักบวชกับบรรณกษัตริย์ผู้เป็นเจ้าของการบูชาที่ยึดมั่นกันทั้งสองฝ่าย นักบวช-นักบวชเป็นเครื่องแสดงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีการบำเพ็ญพรตกับการใช้ความรุนแรงเป็นกลุ่มในพื้นที่สาธารณะ ในรูปของสงครามเป็นระบบการนำตรีศูล ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของวิถีนักบวชของศาสนาฮินดูกลับมาใช้ใหม่ในปัจจุบัน เกิดขึ้นจากเส้นแบ่งที่จางลงระหว่างบทบาทของกษัตริย์กับนักบวชในประวัติศาสตร์อินเดีย ในขณะที่พิธีบูชาของราชสำนักเป็นการแสดงแก่สาธารณะโดยมีจุดประสงค์เพื่อรักษาระเบียบ ความรุ่งเรือง และกลุ่มอำนาจในระดับจักรวาลและศักดิ์สิทธิ์

ส่วนที่ 1 ประวัติศาสตร์/ศาสนา/ความรุนแรง: เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วย 4 บท

บทที่ 2 ศาสนากับการเมืองในพม่า: ว่าด้วยการทำให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ, ค.ศ. 1948-1962 เขียนโดย ลลิตา หาญวงษ์ อธิบายว่า แม้ว่าความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในพม่าได้เปลี่ยนแปลงไปจนทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์ล้มลงพร้อมๆ กับการเสื่อมถอยของพระพุทธศาสนา การศึกษาแบบตะวันตกได้เข้ามาทดแทนการศึกษาในวัดพุทธทำให้ชาวพม่ารู้สึกขาดที่ยึดเหนี่ยวและอัตลักษณ์ของตนถูกคุกคาม สำหรับชาวพม่าแล้วพุทธศาสนาถือเป็นเสาหลักของสังคมเป็นอัตลักษณ์ที่เด่นชัดที่สุดของตนจึงทำให้เกิดกระบวนการชาตินิยมเกิดขึ้นเพื่อมุ่งฟื้นฟูพระพุทธศาสนาไปพร้อมๆ กับการเรียกร้องความเท่าเทียมให้กับชาวพม่า ความขัดแย้งดังกล่าวได้เกิดขึ้นเมื่อประเทศอังกฤษเป็นผู้เข้ามาปกครองชาวพม่าจึงเป็นการปะทะกันทางการเมืองระหว่างความแตกต่างทางเชื้อชาติและศาสนาในพม่า

บทที่ 3 บทบาทของอุดมการณ์ “พุทธศาสนา-ชาตินิยมสุดโต่ง” กับ ความขัดแย้งระหว่างชาวพุทธยะไข่กับชาวมุสลิมโรฮิงญา เขียนโดย เอนกชัย เรืองรัตนกร อธิบายว่า ความพยายามเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยของพม่านั้นเกิดขึ้นหลังจากการอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลเผด็จการทหารมา

อย่างยาวนานทำให้เกิดความท้าทายที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกประเทศเป็นอย่างมากความขัดแย้งทางชาติพันธุ์และศาสนาในประเทศพม่าได้ทวีความรุนแรงมากในหลายพื้นที่การเผยแพร่คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงเข้ากับแนวคิดชาตินิยมสุดโต่งเป็นการกระจายข่าวดีหรือถ้อยคำที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือยุยงปลุกปั่นให้เกิดแนวความคิดต่อต้านอิสลามผลกระทบของอุดมการณ์พุทธศาสนาและชาตินิยมสุดโต่งนั้นทำให้เกิดความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ลุกลามจนกลายเป็นความขัดแย้งทางศาสนาโดยเฉพาะความขัดแย้งในรัฐยะไข่จนนำไปสู่การประทุของประชาชนทั้งสองฝ่าย ความรุนแรงด้านเชื้อชาติและศาสนา ระหว่างชาวโรฮิงญา กับชาวพุทธในพม่ากระจายไปทั่วรัฐยะไข่ สาเหตุสำคัญบางประการคือความห่างไกลกันดารของรัฐยะไข่ และทัศนคติของชาวพม่าที่มีต่อชาวมุสลิมโรฮิงญา ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจที่ชาวพม่าบางคนมีต่อชาวโรฮิงญาจะต่างถูกกลบด้วยความเห็นในทางต่อต้าน ชาวพุทธส่วนใหญ่ในพม่ายังเห็นว่าชาวมุสลิมเป็นผู้อพยพเข้าประเทศอย่างผิดกฎหมายจากบังกลาเทศ ขณะที่ทางการพม่าไม่ยินยอมมอบสถานะความเป็นพลเมืองให้ชาวมุสลิมโรฮิงญาจะแม้ว่าพวกเขาได้อยู่อาศัยในพม่ามานานหลายชั่วอายุคน

บทที่ 4 จากพหุนิยมอาณานิคมสู่พหุวัฒนธรรมนิยมหลังอาณานิคม: บทสำรวจเบื้องต้นว่าด้วยชาติพันธุ์และความเป็นพลเมืองในมาเลเซีย เขียนโดย ศรยุทธ เอี่ยมเอื้อยุทธ เสนอเนื้อหาในแง่มุมของความหลากหลายทางศาสนาและเชื้อชาติได้เป็นปัญหาในเชิงประวัติศาสตร์ซึ่งเกี่ยวโยงกับความรู้เรื่องเชื้อชาติของอาณานิคมและบทบาทของศาสนาการพิจารณาภาวะของพหุวัฒนธรรมที่ดำเนินอยู่ในมาเลเซียผ่านองค์ความรู้ว่าด้วยความหลากหลายจากแนวคิดพหุนิยมในช่วงอาณานิคมมาสู่พหุวัฒนธรรมนิยมในยุคหลังอาณานิคมเนื้อหาในบทนี้ได้กล่าวถึงภาพรวมของแนวคิดพหุวัฒนธรรมนิยมความหลากหลายของเชื้อชาติในประเทศมาเลเซียในฐานะมรดกอาณานิคมอังกฤษควบคู่ไปกับข้อจำกัดของจินตนาการการนำเสนอสถานะความขัดแย้งทางชาติพันธุ์และความหลากหลายในความเป็นพลเมืองแห่งรัฐและศาสนาเกิดจากฐานความคิดว่าด้วยความหลากหลายที่ถูกพัฒนาขึ้นมาในสังคมมาเลเซีย

บทที่ 5 อินโดนีเซีย รัฐอิสลาม และอุลามาอาจะห์: กรณีกฎหมายอิสลามในอาจะห์ ค.ศ. 1945-1962 โดย อรอนงค์ ทิพย์พิมล อธิบายถึงประเด็นความขัดแย้งทางด้านความคิดเกี่ยวกับกฎหมายอิสลามที่ถูกนำไปเกี่ยวข้องกับกรปกครองในอินโดนีเซีย แม้ว่าประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีประชากรมุสลิมมากที่สุดในโลก แต่มีเพียงรัฐอาจะห์เพียงรัฐเดียวที่ประกาศใช้กฎหมายอิสลาม ภาพการต่อสู้เพื่อให้มีการประกาศใช้กฎหมายอิสลามมีความเป็นมาอย่างยาวนานสามารถแบ่งการศึกษากฎหมายอิสลามในอาจะห์ใน 2 ยุค ได้แก่ ยุครัฐอาณานิคมอิสลาม และยุคหลังประกาศใช้กฎหมายชารีอะห์ (2001) ที่ความเชื่อมั่นในกฎหมายชารีอะห์ของชาวมุสลิมทำให้เกิดการเรียกร้องให้มีการประกาศใช้กฎหมายอิสลามอย่างเป็นทางการในอาจะห์ เดิมนั้นศาสนาอิสลามถูกลดบทบาทลงในยุคการเข้ามาของดัตช์ แต่ภายหลังญี่ปุ่นได้เข้ามามีอิทธิพลจึงเป็นความหวังให้กลุ่มผู้รู้ทางศาสนาอิสลามเรียกร้องให้อาจะห์ให้กฎหมายชารีอะห์ แต่การเรียกร้องดังกล่าวก็ยังคงมีความขัดแย้งระหว่างอุลามาสายปฏิรูปกับอุลามาสายจารีตเนื่องจากความพยายามจะรักษาอำนาจทางการเมืองและบทบาททางสังคมของกลุ่มตน

ส่วนที่ 2 ประวัติศาสตร์/ศาสนา/ความรุนแรง : เอเชียใต้ ประกอบด้วย 2 บท

บทที่ 6 ชาวซิกข์และปฏิบัติการสันติวิธี โดย ศิวัช ศรีโกดางกุล ได้เสนอเนื้อหาความขัดแย้งของชาวฮินดูและชาวซิกข์ที่อยู่ในแคว้นปัญจาบซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของศาสนาซิกข์ ซึ่งหลักของศาสนาก่อสร้างขึ้นมาเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคและยกเลิกระบบวรรณะตามศาสนาฮินดู บทความนี้ได้สะท้อนความ

สัมพันธ์ในความขัดแย้งและความรุนแรงในประวัติศาสตร์อินเดีย ท่ามกลางความขัดแย้งในประวัติศาสตร์นาซิกซ์ เป็นทั้งเหยื่อและเป็นตัวการความขัดแย้งกับรัฐบาลอินเดีย จึงทำให้ภาพสะท้อนการมองนาซิกซ์ก็ไม่ได้ดีนัก เป็นพวคนิยมความรุนแรง แบ่งแยกดินแดน ทำให้มีการชนฆ่านาซิกซ์มาอย่างต่อเนื่อง ผู้เขียนได้ประมวลการปฏิบัติการสันติวิธีจากประวัติศาสตร์ของนาซิกซ์ที่ผ่านกระบวนการปรับปรุงประยุกต์ค่านิยมทางศาสนาสู่การปฏิบัติเป็นสาระสำคัญ มีตัวอย่างที่หลากหลายพร้อมอธิบายเหตุผลรองรับ เป็นบทเรียนที่สร้างสรรค์เป็นคำตอบเชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านสันติวิธีในสังคมโลกเป็นอย่างดี

บทที่ 7 ข้อสังเกตเบื้องต้นต่อการเมืองพุทธศาสนาในประเทศไทย : จากพุทธชนตีลู่องค์กรพุทธพลเสนา โดย ปรีดี หงษ์สตัน เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากพุทธศาสนาในประเทศไทย เนื้อหาในบทความนี้ชี้ให้เห็นประวัติศาสตร์ความขัดแย้งของชาวลิงหลที่นับถือพุทธศาสนาเถรวาทและพระสงฆ์เปลี่ยนแปลงมาเป็นอุดมการณ์กีดกันทางการเมืองและสร้างความเกลียดชังชาวมุสลิมทั้งที่นับถือศาสนาฮินดูและอิสลาม จุดเปลี่ยนของพุทธศาสนาในศรีลังกาเกิดขึ้นภายหลังจากนายบันดาราเนยเกขึ้นดำรงนายกรัฐมนตรีเนื่องจากวาระพุทธชนตีเป็นแรงผลักดันทางการเมืองส่งผลให้พุทธศาสนาเปลี่ยนแปลงจากพลังปลดปล่อยกลายเป็นพลังแห่งการกดขี่เนื่องจากรัฐบาลให้พุทธศาสนามีทิศทางเหนือศาสนาอื่นในศรีลังกา ผลการดังกล่าวจึงทำให้ฆราวาสแทรกแซงกิจการสงฆ์เพื่อหวังผลประโยชน์ทางการเมืองโดยใช้พุทธศาสนาเป็นฐานสนับสนุน ผลกระทบนี้ได้สร้างความตึงเครียดเกี่ยวกับความสัมพันธ์สิงหล-ทมิฬจนเกิดการประท้วงและมีการปราบปรามประชาชน

ส่วนที่ 3 ประวัติศาสตร์/ศาสนา/ความรุนแรง : บ้าน ประกอบด้วย 4 บท

บทที่ 8 รัฐฆราวาสและความรุนแรงในรัฐพุทธ: กรณีของไทยและเมียนมา เขียนโดย เฮเลน เจมส์ แพลดโดย ลลิตา หาญวงศ์ มุ่งอธิบายให้ผู้อ่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับรัฐฆราวาส กระบวนการที่คิดว่าด้วยรูปแบบฆราวาสนั้นไม่ได้สอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคมวัฒนธรรมของประเทศไทยแม้ว่ารัฐที่บริโภคนิยมจะมีอิทธิพลกลับรัฐฆราวาสแต่ความยากจนจะกีดขวางบรรทัดฐานทางสังคม แต่รัฐไทยและพม่ายังห่างไกลจากการเป็นสังคมแบบฆราวาสเนื่องจากรัฐที่มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิตแตกต่างจากสังคมฆราวาสที่แยกรัฐออกจากศาสนาให้ศาสนามีบทบาทต่อรองหรือมีบทบาทน้อย การแยกศูนย์กลางอำนาจความเป็นไทยหรือพม่าก็ยังคงยึดติดกับพุทธศาสนา การกีดกันศาสนาอื่นออกไปมิให้เห็นจากทั้งสองรัฐแม้จะมีการสนับสนุนหลักการที่ว่าด้วยเสรีภาพทางศาสนาแต่ศาสนาก็ยังคงผูกโยงกับการเมืองของทั้งสองประเทศอย่างแน่นแฟ้น บริบทของปรัชญาพุทธถูกปลูกฝังอยู่ในสังคมไทยและพม่าโดยเฉพาะหลักการอหิงสาหรือการไม่ใช้ความรุนแรงนั่นเอง

บทที่ 9 มโนทัศน์ผู้หญิงมุสลิมท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในชายแดนใต้ เขียนโดย อัมพร หมาดเด็น มุ่งอธิบายให้ผู้อ่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับ มโนทัศน์ผู้หญิงมุสลิมท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในชายแดนใต้ เนื้อหาในบทนี้ชวนให้ผู้อ่านขบคิดพลวัตของแนวคิดเพศสภาพในพื้นที่แห่งความขัดแย้งอันนำไปสู่ความรุนแรง ผู้เขียนชวนให้ทบทวนสถานะผู้หญิงที่ปรับเปลี่ยนจากการเป็นเหยื่อของความรุนแรงไปสู่ผู้ขับเคลื่อนงานจัดการความขัดแย้งที่มีความท้าทายทั้งที่กลายเป็นอุปสรรคและส่วนเสริมศักยภาพผู้หญิง การทำงานเชิงปฏิบัติการปรับเปลี่ยนความคิดความสัมพันธ์กับแนวความคิดเพศสภาพ ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อแก้ปัญหาความรุนแรงในชายแดนใต้ไปพร้อมกันความพยายามเอาแนวคิดอิสลามที่บริสุทธิ์โดยผู้มีความซื่อสัตย์ใน

งานกิจการอิสลามผนวกกับความเป็นมลายูเพื่อเป็นกรอบในการคัดกรองเสนอแนะทางออกในการจัดการกับปัญหาอื่น จากประวัติศาสตร์ชายแดนภาคใต้ได้สะท้อนให้เห็นความใกล้ชิดในรากเหง้าของวัฒนธรรมและความเชื่อความเป็นมลายูได้เผยให้เห็นถึงสภาพการดิ้นรนเพื่อดำรงรักษาจารีตของกลุ่มชนท่ามกลางความหลากหลายตัวตนของผู้หญิงว่าเป็นสิ่งที่ถูกจับวางให้อยู่ในสถานะที่ต่ำกว่าเพศชาย

บทที่ 10 กระแสवादกลัวอิสลามในประเทศไทย : ข้อสังเกตเบื้องต้น เขียนโดย เอกรินทร์ ส่วนศิริ และ อันวาร์ กอมะ มุ่งอธิบายให้ผู้อ่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับ กระแสवादกลัวอิสลามเป็นปรากฏการณ์ข้ามชาติที่ปรากฏเด่นชัดทั่วโลก ปัญหาดังกล่าวเกิดจากประชาชนที่เต็มไปด้วยความหวาดกลัวหวาดระแวงในความไม่ปลอดภัยขยายไปสู่ประชาชนทุกกลุ่ม ภาวะความหวาดกลัวทำให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงและหวาดกลัวภัยก่อการร้าย เป็นความรู้สึกร่วมระดับโลกจนส่งผลกระทบเข้ามาสู่ประเทศไทย การเลือกปฏิบัติทำให้ชาวไทยมุสลิมก็ประสบชะตากรรมที่ไม่แตกต่างไปจากชาวมุสลิมทั่วโลกเนื่องจากการเหมารวมจริงอยู่บทบาทของชาวไทยมุสลิมที่มีชุมชนที่เข้มแข็งแต่ก็ไม่อาจต้านภัยจากจากผู้ก่อความรุนแรงได้ การดำรงอยู่ของศาสนาในส่วนของสามจังหวัดภาคใต้มีทั้งพระพุทธศาสนา ศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ แต่ศาสนาที่มีประชาชนนับถือมากที่สุดคือศาสนาอิสลาม รองลงมาคือ ศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ การที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามทำให้บทบาทของชาวมุสลิมมีค่อนข้างสูงในพื้นที่แถบนี้ และเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสามจังหวัด ทำให้ชาวพุทธเกิดอคติต่อชาวมุสลิมจนก่อให้เกิดความเกลียดชังและหวาดระแวงต่อกัน นอกจากนี้ในบทความยังชี้ประเด็นการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมที่ชาวพุทธไม่ควรหวาดกลัวแบบเหมารวม ส่วนชาวมุสลิมก็ควรสร้างความเข้าใจอันดีทางศาสนาอิสลามกับคนศาสนาอื่นในสังคมเพื่อสร้างการยอมรับในสังคม

บทที่ 11 ข้อถกเถียงเรื่องพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ : บทวิเคราะห์และข้อสังเกต เขียนโดย ชาญณรงค์ บุญหนุน มุ่งอธิบายให้ผู้อ่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับ พุทธศาสนาที่เจริญรุ่งเรืองในประเทศไทยมาอย่างช้านาน คนไทยส่วนใหญ่นับถือและผูกพันกับพุทธศาสนา จึงเกิดข้อเรียกร้องให้ระบุในรัฐธรรมนูญว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของไทย แต่ประเด็นดังกล่าวมีทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายไม่เห็นด้วย ฝ่ายสนับสนุนมองประเด็นคนไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนาดังจะเห็นว่าวัฒนธรรมไทยผูกพันเชื่อมโยงกับพุทธศาสนา การประกาศให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะช่วยสนับสนุนเผยแพร่มรดกพุทธศาสนาในสังคมโลก ส่วนฝ่ายไม่เห็นด้วย ให้ความสำคัญกับการแยกศาสนาออกจากการปกครองโดยใช้หลักเสรีประชาธิปไตยที่เคารพในศักดิ์ศรีของมนุษย์และความเท่าเทียมกันของมนุษย์ เนื้อหาในบทความนับเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงคิดเกี่ยวกับความเชื่อ และการปกครองผ่านประเด็นศาสนาประจำชาติ ได้เห็นมุมมองจากนักคิดทางศาสนาคนสำคัญของไทยจำนวนมากผ่านบทความที่อ่านเข้าใจได้ง่าย

บทวิจารณ์

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ คือการรวบรวมงานเขียนจากนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญหลากหลายสาขาทั้งหมด 11 บทความ ที่มีการอธิบายความสัมพันธ์ของศาสนากับการเมืองการปกครองแต่ละประเทศ ทำให้ผู้ศึกษาเกิดความรู้ความเข้าใจบริบทของพื้นที่กับความร่วมมือหรือความขัดแย้งที่เกิดจากศาสนา รูปแบบการเขียนเน้นการบรรยายเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม การเสนอแนวคิดเข้าใจง่ายและ

กระตุ้นให้ผู้อ่านกระตือรือร้นที่จะวิเคราะห์วินิจัยประเด็น หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะสำหรับการศึกษาทางปรัชญา การเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ องค์ความรู้สำคัญของหนังสือคือ การศึกษาเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ทั่วโลกเป็นการตั้งคำถามว่าศาสนาเป็นต้นตอของความรุนแรงหรือไม่ แต่จากการศึกษาบทความจนได้คำตอบอย่างชัดเจนเลยว่าหลักคำสอนและบทบาททางศาสนา ไม่ใช่ต้นตอของความขัดแย้งและความรุนแรง หากแต่เกิดจากการใช้ศาสนาเป็นประเด็นทางการเมืองจนเกิดการตีความที่ผิดเพี้ยน การใส่ร้ายป้ายสี การหลงในอำนาจ จึงเป็นเหตุให้มีผู้นับถือศาสนาบางกลุ่มใช้ศาสนาเป็นข้ออ้างในการทำสงครามเพื่อแย่งชิงอำนาจ ตลอดจนการใช้ศาสนาสร้างผลประโยชน์เข้าหาตัวเอง ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วกลุ่มบุคคลเหล่านั้นอาจมิได้มีความเข้าใจในแก่นแท้ของหลักคำสอนและบริบททางศาสนาของตนอย่างแท้จริงเลยด้วยซ้ำไป

สิ่งสำคัญที่หนังสือนำเสนอคือ ความขัดแย้งหรือความร่วมมือในสังคมที่มีศาสนาเป็นแกนหลักผ่านเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่มีความต่อเนื่องกันมา ฉายภาพศาสนาในฐานะปัจจัยหนึ่งในห้วงเวลาที่เกิดความขัดแย้ง และบางสถานการณ์ศาสนาเองก็เป็นบ่อเกิดของความร่วมมือจากคนในชาติเดียวกันและต่างกัน ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา ไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งหากไม่มีปัจจัยการเมืองเป็นสิ่งที่เร้าทำไมศาสนาจึงถูกดึงเข้ามาพัวพันทางการเมืองเป็นประเด็นที่น่าขบคิดเป็นอย่างยิ่ง อาจเป็นเพราะศาสนานั้นเป็นพื้นฐานทางความคิดของมนุษย์ ความเชื่อทางศาสนาอยู่ในชีวิตประจำวัน จึงมีผู้แสวงหาประโยชน์จากความเชื่อเหล่านี้เพื่อสร้างฐานอำนาจให้แก่ตนเองและพรรคพวก จนศาสนาเข้ามามีบทบาทสูงในการปกครองสังคม ทั้งที่แท้จริงแล้วศาสนามักสอนให้มนุษย์เท่าเทียมกัน ให้ความรักความเมตตาแก่เพื่อนมนุษย์ สอดคล้องกับหลักศาสนวิทยาของ คิลปีซีย์ เซาว์เจริญรัตน์ (2558) ที่สรุปประเด็นไว้ว่า คำสอนของศาสนาทุกศาสนามุ่งไปสู่ความสงบสุข สันติภาพ การอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่างอย่างเกื้อกูล แต่มนุษย์บางกลุ่มบางจำพวกกลับใช้ศาสนาเพื่อผลประโยชน์ของตนและใช้เป็นข้ออ้างในการสร้างความรุนแรงหาข้อปฏิบัติและบทบาททางศาสนาที่สอนให้มนุษย์ใช้ความรุนแรง ไม่มีศาสนาใดในโลกที่สอนให้มนุษย์ใช้ความรุนแรง ในทำนองเดียวกับ เดวิด คินส์ลีย์ (2551) และ ยูวัล โนอา แฮร์รี (2562) ได้ชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่มนุษย์ต่างจากสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นคือ มนุษย์มีสติปัญญาและใช้หลักของสติปัญญาในการดำรงชีวิต การใช้เหตุผลและสติปัญญานั้นช่วยลดความรุนแรงในสังคม ช่วยให้สังคมที่มีความแตกต่างอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มนุษย์สามารถเลือกได้ว่าจะใช้หลักของสติปัญญาแก้ไขปัญหความขัดแย้งอย่างสันติหรือเลือกใช้ความรุนแรงในการกระทำต่าง ๆ

หนังสือทำให้ผู้อ่านเข้าใจความสัมพันธ์ของศาสนากับการเมืองกับปกครอง ทำให้เห็นว่าความขัดแย้งหรือความรุนแรงเป็นส่วนสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์ ดังคำกล่าวที่ว่า ประวัติศาสตร์คือความรุนแรงและความเจ็บปวดของมนุษยชาติ

บทสรุป

หนังสือเล่มนี้ไม่ใช่หนังสือว่าด้วยความรุนแรงเพียงประเด็นเดียวแต่มีมุมมองเชิงประวัติศาสตร์ที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความรุนแรงมากขึ้น หนังสืออาจสามารถตอบคำถามที่ว่าศาสนาใดมีความรุนแรงมากที่สุด แต่เป็นการพยายามทำความเข้าใจศาสนาและความรุนแรงที่อาศัยการรวบรวมความจากผู้ที่สังเกตการณ์เหตุการณ์จากสถานที่และเวลาอันหลากหลายให้มากที่สุด ด้วยการระดมข้อเขียนจำนวนมากที่จะทำให้เรา

เริ่มเห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับความรุนแรง เอกลักษณ์ของศาสนาไม่เพียงแต่จะไม่สนับสนุนให้มนุษย์สร้างความขัดแย้งหรือก่อสงคราม แต่ยังได้รณรงค์และสนับสนุนให้ศาสนิกชนสร้างโลกแห่งสันติ มีความรักความเมตตาให้แก่กัน จึงชัดเจนแล้วว่าแม้ว่าศาสนา จะยึดหลักการเรื่องจำกัดความถูกต้องเพียงหนึ่งเดียว แต่หลักการดังกล่าวไม่ใช่พื้นฐานในการสร้างความแตกแยกหรือสงครามในมนุษย์แต่อย่างใด จากการทบทวนประวัติศาสตร์เพื่อโยงความเกี่ยวข้องระหว่างความขัดแย้งหรือความรุนแรงกับศาสนา มักตั้งประเด็นโดยมีจุดประสงค์เฉพาะในการแยกศาสนาออกจากการเมือง ศาสนาและความรุนแรงดูเหมือนจะเป็นขั้วสองขั้วที่ไม่น่าจะเชื่อมโยงกันได้ เพราะขณะที่ศาสนามุ่งแสวงหาความสงบหรือสันติภาพ ส่วนความรุนแรงปฏิเสธสันติภาพ ทั้งสองขั้วนี้จึงเป็นความแตกต่างที่มีฐานทางความคิดที่ยากจะอยู่ด้วยกันได้ แต่เมื่อคำนึงถึงความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์จะพบความเป็นจริงว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นทั่วโลกมักมาจากแหล่งสามแหล่งที่สำคัญคือ ความคิดขัดแย้งทางการเมือง ความขัดกันด้านผลประโยชน์และความขัดแย้งทางศาสนา ความขัดแย้งเหล่านี้เป็นบ่อเกิดของความรุนแรงได้ทั้งสิ้น

บรรณานุกรม

- เดวิด คินส์ลีย์. (2551). **นิเวศวิทยากับศาสนา**. ภาพรณ สุภมันตรา แปล. กรุงเทพฯ : สวนเงิน.
- ปรีดี หงษ์สตัน และ อัมพร หมาดเด็น. (2562). **ศาสนากับความรุนแรง**. กรุงเทพฯ : Illuminations Edition.
- ศิลป์ชัย เชาวน์เจริญรัตน์. (2558). **ศาสนวิทยาและศาสนายุคโพสโมเดิร์น**. กรุงเทพฯ : สถาบันศาสนวิทยา.
- ยิวาล โนอา แฮรวี. (2562). **21 บทเรียนสำหรับศตวรรษที่ 21**. นำชัย ชีววิวรรณ์ ผู้แปล. กรุงเทพฯ : ยิปที กรุ๊ป.

